

3. Белих Л. П. Реструктуризация предприятия / Л. П. Белих, М. А. Федотова. – М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2001. – 399 с.
4. Бланк И. А. Управление финансовой стабилизацией предприятия / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр : Эльга, 2003. – 496 с.
5. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством : підручник / Л. О. Лігоненко. – К. : КНТЕУ, 2005. – 824 с.
6. Greener L. Evolution and Revolution as Organizations Grow / L. Greener. – Harvard. : Business Review, August, 1972.
7. Morin J. Ressources technologiques et menagement global de l'entreprise / J. Morin // Direction et gestion des entreprises. – 1997. – № 163. – P. 7–11.
8. Rouh-Dufort Ch. Crises: des possibilite' iaprentissage pour ¾ enterprise / Ch. Rouh-Dufort // Rev. francaise de gestion. – 1996. – № 108. – P. 71–81.

Отримано 01.02.2013. ХДУХТ, Харків.

© Л.І. Лачкова, А.В. Іщенко, 2013.

УДК 336.7

Л.І. Лачкова, канд. екон. наук

В.А. Лалабскян, магістрант

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ КОМЕРЦІЙНИМ БАНКОМ: СУТНІСТЬ ТА КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Розглянуто економічну сутність та необхідність антикризового управління комерційним банком, обґрунтовано критерії оцінки його ефективності.

Рассмотрена экономическая сущность и необходимость антикризисного управления коммерческим банком, обоснованы критерии оценки его эффективности.

Economic essence and necessity of antirkrizisnogo management a commercial bank is considered, the criteria of estimation of his efficiency are grounded.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Світова фінансова криза 2008-2009 рр. довела вразливість банків і банківських систем від коливань на фінансових ринках, а також виявила низький рівень прогнозованості банківських криз. Особливо руйнівного впливу зазнала вітчизняна банківська система, зокрема: у 24 банках було введено тимчасову адміністрацію, 21 банк знаходився в стадії ліквідації, сукупна рентабельність активів банків знизилась на 5,98 %,

частка проблемних кредитів збільшилась на 28,4 %, відтік грошових коштів із депозитних рахунків фізичних осіб склав більше 24 млрд грн, збиток банківських установ зріс до 38 млрд грн. З огляду на вищевикладене розробка теоретичних основ та практичне впровадження комплексної системи антикризового управління банківською діяльністю на макро- та мікрорівнях, яка б дозволяла не тільки адекватно реагувати на локальні та системні банківські кризи, але й вчасно прогнозувати їх, є об'єктивною необхідністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток науково-методологічних засад антикризового управління банківською діяльністю було здійснено такими зарубіжними та російськими дослідниками, як Ф. Валенсія, Дж. Гарсія, А. Деміргук-Кунт, Е. Детражіа, М.Ю. Воронько, О.Л. Драчова, А.М. Кармінський, І.В. Ларіонова та ін. Сучасні інструменти управління банківськими кризами знайшли відображення також у наукових працях українських дослідників, зокрема: О.І. Барановського, Т.А. Васильєвої, В.М. Гейця, О.В. Дзюблока, О.М. Діденко, І.І. Дьяконової, А.О. Спіфанова, А.М. Мороза, І.В. Сала та ін.

Разом із тим, незважаючи на численні наукові здобутки, низка питань залишається недостатньо дослідженою. Особливо гостро стоять завдання узгодження антикризового менеджменту на рівні окремих банків із антикризовим регулюванням на рівні держави, розвитку методичної бази прогнозування криз у банках, обґрунтування критеріїв вибору інструментів антикризової стабілізації. Об'єктивна потреба у вирішенні зазначених завдань зумовлює актуальність теми дослідження, підтверджує його практичне значення.

Мета та завдання статті. Метою статті є визначення економічної сутності та необхідності антикризового управління комерційним банком, обґрунтування критеріїв оцінки його ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження довели, що чинниками фінансової кризи в Україні є безліч розривів між основними показниками банківської діяльності. Насамперед, невідповідність термінів поповнення ресурсами українських комерційних банків і строків, на які вони надавали кредити юридичним та фізичним особам. Значна «доларизація» операцій: реальний розрив між валютами надання кредитів та доходів, які отримують українці, що негативно впливає на фінансову стійкість комерційних банків України; слабкість юридичного захисту прав кредиторів; недостатньо ефективні стандарти надання кредитів; відставання заходів регулювання банківського сектора і банківського нагляду від розвитку ринку. Зарубіжні інвестори під впливом кризових подій на американському і європейському фінансових ринках почали

виводити свій капітал з України. Основні вітчизняні експортери зменшили обсяги діяльності, а тому значно скоротився приплив валютної виручки в нашу державу. Усі ці чинники разом і зумовили розгортання фінансової кризи в Україні до значних масштабів.

Наслідки глобальної економічної та фінансової кризи негативно вплинули на прибутковість українських банків. З 2009 по 2011 рік банківська система України працювала збитково. За даними Національного банку України сукупний збиток фінансових інститутів у 2011 році досяг 7,71 млрд грн. Хоча останнім часом збитки у банківській системі поступово зменшуються. Так, у 2010 році фінансові установи мали збитки у розмірі 13,03 млрд гривень, а у 2009 від'ємний фінансовий результат дорівнював 38,5 млрд гривень.

На відміну від результатів минулих років за підсумками 1 півріччя 2012 року банківська система України виявила позитивний фінансовий результат, який склав 1,558 млрд грн. Протягом першого півріччя 2012 року з Державного реєстру було виключено 24 банківські установи, зареєстровано 2 нові, отже на 01.07.12 р. кількість зареєстрованих банків дорівнювала 176. З їх числа 23 банка знаходились у стадії ліквідації.

Проблеми розгортання кризи на рівні окремого банку, загроза визнання його банкрутом, мають набагато масштабніші негативні економіко-соціальні наслідки, ніж банкрутство такого ж самого за розмірами підприємства. Неспроможність банківської установи погасити свої зобов'язання за пасивними операціями призводять до збитків клієнтів, вкладників, акціонерів та держави. Таким чином, у банкрутстві банків не зацікавлений жоден суб'єкт макроекономічної системи, а проблема кризи і банкрутства, їх прогнозування та запобігання, має не тільки локальний (для окремого банку), але й загальнодержавний характер. В умовах хиткої рівноваги ринкової економіки будь-які потрясіння у банківській сфері паралізують платіжну систему, спричиняють коливання курсу національної валюти, викликають загострення політичного становища. Узагальнюючи теоретичні дослідження розвитку кризи комерційних банків, можна визначити, що банківські кризи залежно від їх масштабу та ступеня дестабілізуючого впливу на економіку поділяються на три типи, зокрема, такі, що:

- діють на макроекономічному рівні;
- розповсюджуються на мікроекономічний рівень;
- характеризуються повномасштабною бюджетно-фінансовою дестабілізацією, яка призводить до високої інфляції та демонетизації економіки.

Різка зміна зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування банків вимагає термінового посилення антикризового

управління їх фінансами. Узагальнюючи результати наукових розробок [1-4], можна запропонувати таке визначення: антикризове управління являє собою сукупність форм, засобів та інструментів управління, спрямованих на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану й створення відповідних передумов для вчасного подолання їх із метою забезпечення виживання та життєздатності окремого суб'єкта господарювання (комерційного банку), недопущення виникнення ситуації його банкрутства.

Сутність антикризового управління ґрунтується на таких основних положеннях:

- кризу можна передбачати, очікувати на неї та викликати;
- до кризи можна і необхідно готуватися;
- кризу можна пом'якшити;
- управління в умовах кризи потребує особливих підходів, спеціальних знань;
- управління процесами виходу з кризи здатне прискорювати процеси її протікання та мінімізувати наслідки.

Цілі та завдання антикризового управління визначаються глибиною та характером протікання кризи. Для створення найбільш ефективного плану антикризових заходів необхідно враховувати, що банківська діяльність супроводжується численними ризиками (кредитними, відсотковими, валютними, інвестиційними тощо). При цьому банки покликані уособлювати надійність і безпеку. Отже, управління ризиками повинно розглядатись як один із найважливіших елементів антикризового менеджменту в банку.

Розглянуті особливості антикризового управління у комерційних банках враховують під час оцінки його ефективності. Як показало дослідження, для визначення рівня ефективності антикризового управління доцільно використовувати таку систему критеріїв:

- наявність позитивних змін найважливіших показників господарсько-фінансової діяльності та фінансового стану банку за період антикризового управління порівняно з початком реалізації антикризових процедур;
- швидкість отримання позитивних змін на одиницю часу, тобто приріст узагальнюючих показників господарювання, отриманий за один часовий інтервал (тиждень, місяць, квартал);
- економічність отримання позитивного ефекту, виміром оцінки якої є співвідношення між досягнутим приростом результатів господарсько-фінансової діяльності та обсягом витрат, пов'язаних із досягненням цього ефекту (сукупна оцінка витрат на проведення суто антикризового управління та вартості додатково залучених ресурсів);

– достатність змін для відновлення параметрів життєздатності, яка оцінюється шляхом порівняння фактично досягнутих показників із еталонними (цільовими) значеннями, при яких забезпечується життєздатний стан підприємства [4].

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

– антикризове управління являє собою сукупність форм, засобів та інструментів управління, спрямованих на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних передумов для їх вчасного подолання з метою забезпечення виживання та життєздатності окремого суб'єкта господарювання (комерційного банку), недопущення виникнення ситуації його банкрутства. Цілі та завдання антикризового управління визначаються глибиною та характером протікання кризи;

– розглянуті особливості антикризового управління у комерційних банках враховують під час оцінки його ефективності. Визначені критерії можуть стати підґрунтям побудови системи локальних і загальних показників ефективності антикризового управління комерційним банком, за допомогою яких здійснюється оцінка альтернативних антикризових пропозицій та формується висновок щодо ефективності системи антикризового управління в цілому.

Подальше дослідження має бути спрямовано на визначення механізму антикризового управління комерційним банком.

Список літератури

1. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн / О. Барановський // Вісник НБУ. – 2009. – № 4. – С. 8–9.
2. Зарицька І. Передумови та особливості прояву сучасної світової банківської кризи / І. Зарицька // Вісник НБУ. – 2009. – № 6 (160). – С. 20–29.
3. Клюско Л. А. Забезпечення фінансової стабільності банків в умовах фінансової кризи / Л. А. Клюско // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №10 (100). – С. 97–105.
4. Тридід О. М. Концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму антикризового управління банком / О. М. Тридід, В. Я. Вовк // Фінанси України. – 2009. – № 1. – С. 98–106.

Отримано 01.02.2013. ХДУХТ, Харків.
© Л.І. Лачкова, В.А. Лалабеян, 2013.